

Muziejinių vertybių skaitmeninimas ir automatizuota apskaita

Danutė MUKIENĖ

2009 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 493 patvirtinta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija 2009–2013 metams, kuria siekiama plėtoti atminties institucijose sukaupto ir saugomo kultūros paveldo objektų skaitmeninimą, kurti jo skaitmeninį turinį, atverti visuomenei kultūros vertybes, sudarant galimybes naudotis jomis nuotoline prieiga ir taip prisidėti prie lietuvių tautos kultūrinio tapatumo ir savitumo išsaugojimo, įgyvendinimo.

Vadovaujantis šia strategija ir priemonių planu, turi būti sukurti visiems Lietuvos muziejams bendri muziejinių vertybių skaitmeninimo ir skaitmeninio turinio sukūrimo, pateikimo ir sklaidos virtualioje erdvėje metodologiniai ir metodiniai pagrindai, kurie Lietuvos muziejams padėtų sėkmingai įsijungti į Lietuvos vientisos kultūros paveldo informacinės sistemos, užtikrinančios kultūros paveldo objektų išsaugojimą, prieigą ir integravimą į bendrą Europos kultūros paveldo erdvę, struktūrą ir jos plėtrą.

Dabartiniame etape itin aktualu suvienyti Lietuvos muziejininkų ir kitose atminties institucijose, mokslo įstaigose dirbančių specialistų pajėgas, kad pirmiausia, bendradarbiaujant su Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistais, būtų išanalizuotas iki šiol muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje atliktas darbas. Apsispręsti, kuriuo keliu toliau muziejai turi eiti, Kultūros ministerijai ir prie jos veikiančiai Muziejų tarybai padėjo Kultūros ministerijos iniciatyva UAB „Webmedia“ samdomų specialistų parengta Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS) sukūrimo galimybių studija. Muziejų taryba pritarė studijos autorių pasiūlymui pasirinkti iš keturių pasiūlytų galimų alternatyvų trečiąją, t. y. dėl šiuo laikmečiu poreikių jau neatitinkančios sistemos architektūros atsisakyti nuo 2004 m. Lietuvos dailės muziejuje kurtos Rinkinių informacinės sistemos (RIS), kurią buvo planuojama įdiegti (adaptuoti) visuose Lietuvos muziejuose (sistemą kūrė UAB „Alna“). LIMIS galimybių studijos autoriai trečiojoje alternatyvoje pasiūlė sukurti visiškai naują LIMIS, kuri grindžiama nauja technologine platforma. Kuriant šią

LDM filialo Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centro Skaitmeninimo centro fotografas Vaidotas Aukštaitis dirba su dailės kūrinių skeneriu „Cruse CS 185ST775 Speedx Scan Version“, kuris buvo įsigytas Lietuvos dailės muziejui partnerio teisėmis dalyvaujant Lietuvos virtualios bibliotekos informacinės sistemos sukūrimo projekte, kurio įgyvendinimą kuruoja Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

DIGITALISATION AND AUTOMATED ACCOUNTING OF MUSEUM VALUES

Danutė MUKIENĖ

By Resolution No 493 of 20 May 2009 the Government of the Republic of Lithuania approved the Strategy on digitalisation, digital preservation of content and online accessibility of the Lithuanian cultural heritage for 2009-2013. The strategy is targeted to the development of digitalisation of the cultural heritage objects collected and preserved in target institutions, creation of the digital contents, making cultural values available to the society through online accessibility and thus contribute to preservation of the cultural identity and originality of the Lithuanian nation.

The publication speaks about how the strategy will help in the development of methodological and methodical fundamentals for digitalisation of museum values, creation of the digital contents, online presentation and accessibility which will be common to all museums in Lithuania. These fundamentals should assist museums to smoothly join the structure and development of Lithuania-wide cultural heritage information system that will ensure the protection of cultural heritage objects, access to it and integration into the common European cultural heritage area.

sistemą, pasiūlyta pasinaudoti tik RIS sukaupta žinių baze. Pagrindinės šios alternatyvos užduotys: atlikti kompleksinę Lietuvos muziejų rinkinių apskaitos analizę, išnagrinėti RIS žinių bazę ir sukurti patikimą, integralią muziejų informacinę sistemą, gebančią tenkinti visus keliamus LIMIS reikalavimus.

Rengiantis LIMIS sukūrimui, prieita prie išvados, kad tikslinga, kaip Lietuvos muziejininkų buvo siūloma ir ankstesniais metais, suformuoti tris Lietuvos muziejuose, kitose atminties institucijose, mokslo įstaigose bei muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje dirbančių specialistų grupes (kultūros istorijos; dailės; gamtos, mokslo ir technikos), o šias skaidyti į keliolika smulkių pogrupių. Šios darbo grupės turėtų peržiūrėti, įvertinti iki šiol Lietuvos muziejuose atliktą darbą skaitmeninimo srityje ir, įvertinusios esamą padėtį, turėtų pradėti rengti Lietuvos muziejuose sukaupitų ir saugomų kultūros pa-

veldo objektų tolesniam skaitmeninimui, skaitmeninio turinio sukūrimui, saugojimui ir sklaidai šiuo metu reikalingus metodologinius ir metodinius pagrindus. Šios grupės 2009 m. pabaigoje turėtų pateikti atliktų tyrimų išvadas. Minėtą darbą numatyta tęsti ir 2010-aisiais bei vėlesniais metais.

Pagal jau minėtą Lietuvos Vyriausybės nutarimu patvirtintą ir Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos 2009–2013 metų priemonių planą, Lietuvos muziejų skaitmeninimo centro funkcijas pavesta vykdyti Lietuvos dailės muziejui.

Lietuvos dailės muziejuje įsteigtas šio muziejaus filialas – Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras. Tam, kad toks centras, ateityje turintis galimybę peraugti į savarankišką biudžetinę įstaigą, būtų įsteigtas Lietuvos dailės muziejuje, 2009 m. balandžio 14 d. įvykusiame posėdyje po ilgų diskusijų pritarė Muziejų taryba.

Filialo misija – organizuoti ir koordinuoti Lietuvos integralios muziejų informacijos sistemos (LIMIS) sukūrimą, įdiegimą Lietuvos muziejuose, priežiūrą ir plėtrą, Lietuvos muziejuose sukauptų kultūros paveldo objektų skaitmeninimą, skaitmeninio turinio kūrimą, saugojimą ir prieigą, informacijos apie Lietuvos muziejų veiklą sklaidą Lietuvoje ir užsienyje, muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje dirbančių muziejinių gebėjimų ugdymą.

Filialo centrinė būstinė įsikūrė Vilniuje, Chodkevičių rūmų pastato kairiajame korpuse (Didžioji g. 4 / Bokšto g. 5). Dar šiais metais turėtų būti pradėti formuoti trys regioniniai filialo metodiniai-organizaciniai padaliniai, kurie veiks Kaune (Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje), Klaipėdoje (Lietuvos jūrų muziejuje) ir Šiauliuose (Šiaulių „Aušros“ muziejuje).

Filialo vedėjas yra tiesiogiai pavaldus Lietuvos dailės muziejaus direktoriui. Filialo nuostatuose, kurie oficialiai bus įteisinti po to, kai juos patvirtins Muziejų taryba artimiausiame posėdyje, kuris įvyks šių metų rudenį (toks pageidavimas buvo išsakytas jau minėtame šių metų balandžio 14-osios Muziejų tarybos posėdyje), nurodoma, kad filialo valdymo patariamasis organas – filialo taryba, kurią sudaro 12 narių: 4 iš LDM (Lietuvos dailės muziejaus direktorius, Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centro vadovas, vadovo pavaduotojas – informacinių technologijų ir LIMIS centro vedėjas, filialo Skaitmeninimo skyriaus vedėjas; 3 iš Lietuvos muziejų regioninių skaitmeninimo centrų (po 1 iš kiekvieno centro); 5 iš kitų įstaigų: 1 iš Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos; 1 iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos; 1 iš Lietuvos archyvų departamento, 1 iš Lietuvos muziejų asociacijos; 1 iš Lietuvos savivaldybių muziejų direktorių bendrijos.

Siekdamas tinkamai pasirengti LIMIS sukūrimui, Lietuvos dailės muziejus nuo šių metų balandžio mėnesio įgyvendina projektą „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“, kurio finansavimui Kultūros ministerija skyrė dalinį finansavimą – 25 tūkst. Lt. Projekto vadovė – Lietuvos dailės muziejaus Skaitmeninių leidinių centro vedėja Danutė Mukienė. Projekto partneris – Matematikos ir informatikos instituto UNESCO katedra „Informatika humanitaroms“.

2009-ųjų pavasarį projekto darbo grupės nariai ir konsultantai rinko ir sisteminę informaciją apie užsienio šalių muziejuose naudojamus duomenų pateikimo muziejinių vertybių informacinėse sistemose standartus. Taip pat rengė pasiūlymus apie galimybes standartus naudoti, adaptuoti, būtinybę papildyti, pakoreguoti įgy-

vendinant Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio turinio sukūrimo, saugojimo ir prieigos strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2013 metų planą Lietuvos muziejuose bei įsijungiant į nacionalines ir tarptautines kultūros paveldo skaitmeninimo ir sklaidos programas.

Įgyvendinant projektą, pradėta kaupti, sisteminti ir apibendrinti informaciją apie standartus, klasifikatorius, žodynus, kurie paskutiniaisiais metais naudojami skaitmeninant kultūros paveldo objektus Lietuvos ir kitose Europos šalių atminties ir mokslo įstaigose.

Pirmaisiais projekto įgyvendinimo mėnesiais muziejiniams į talką atėjo didelę patirtį šioje srityje turintis Lietuvos kultūros paveldo informacinės sistemos „Aruodai“ www.aruodai.lt, kurios sukūrimą keletą metų rėmė Mokslo ir studijų fondas, vienas iš pagrindinių kūrėjų dr. Donatas Saulevičius.

Pradėta rinkti informacija ir apie Lietuvos muziejuose paskutiniaisiais metais naudojamus muziejų rinkinių kompiuterizuotos apskaitos informacinių laukų sąrašus, eksponatų aprašus, skaitmeninių vaizdų, skirtų archyvuoti ir viešosioms prieigoms, standartus, analizuoti, ar jie atitinka reikalavimus, kurie šiuo metu keliami pateikiant kultūros paveldo objektų skaitmeninę informaciją į nacionalinę skaitmeninių kultūros paveldo objektų duomenų bazę www.epaveldas.lt ir tarptautines skaitmeninių muziejinių vertybių duomenų bazes.

Darbo šioje srityje Lietuvos muziejiniams labai daug.

Pirmaisiais projekto įgyvendinimo mėnesiams daugiausia dėmesio skirta toms veiklos sritims, kurių, rengiantis LIMIS sukūrimo ir įdiegimo muziejuose projektui, jau atidėti negalima. Bendradarbiaujant su Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriumi buvo parengta ir valstybiniam Lietuvos muziejams išsiuntinėta pasirengimo muziejinių eksponatų skaitmeninimui ir kompiuterinei apskaitai anketa. Į muziejų pateiktus duomenis numatyta atsižvelgti formuojant būsimus muziejinių vertybių skaitmeninimo, muziejų aprūpinimo skaitmeninimui būtina kompiuterine įranga planus.

Pirmieji atsakymai į anketų klausimus rodo, kad visi muziejai nori dalyvauti kultūros paveldo objektų skaitmeninimo projektuose, visi

LDM filialo Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centro Informacijos, leidybos ir ryšių skyriuje. Iš kairės: metodininkas Andrius Valužis, skyriaus vyr. metodininkė Rasa Strolytė, redaktorė Laura Patiomkinaitė ir vedėja Irena Endrijaitienė

nori, jog greičiau būtų sukurta LIMIS, dalis muziejų jau dalyvauja skaitmeninime, keletas iš jų – jau ir tarptautiniuose projektuose, tačiau šis darbas tarp muziejų nėra koordinuojamas ir skaitmeninimo srityje Lietuvoje neturima parengtų ir patvirtintų visiems muziejams privalomų kultūros paveldo objektų skaitmeninimo standartų. Tai su kiekviena diena vis labiau didina atskirtį tarp muziejų ir akivaizdžiai rodo, kad ateityje, kai muziejai skaitmeninimo srityje privalės dirbti pagal vienodus standartus, reikės daug papildomai dirbti koreguojant tai, kas buvo padaryta iki šiol.

Akivaizdu, kad dalis muziejų skaitmeninimą vis dar supranta kaip vertybių skaitmeninių vaizdų kūrimą. Tuo tarpu skaitmeninimo srityje didžiausio darbo ir intelektualinių resursų reikalauja eksponatų kompiuterizuota apskaita, kultūros paveldo objektų aprašų kūrimas, jų pateikimas informacinės sistemos duomenų bazėje, informacijos viešinimas.

2010–2012 m. LIMIS sukūrimui ir įdiegimui Lietuvos muziejuose iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų tikimasi gauti 7 milijonus litų (tokia suma numatyta ir jau minėtame skaitmeninimo strategijos priemonių plane 2009–2013 metams. Informacinės visuomenės plėtros komitetui (IVPK) jau pateikta LIMIS sukūrimo ir įdiegimo projekto paraiška. Atlikti pirmieji žingsniai rengiantis LIMIS investicinio projekto sukūrimui. Parengtas LIMIS nuostatų projektas, pradėta rengti LIMIS specifikacija.

Šiandien, įgyvendinant iš Europos struktūrinių fondų lėšų finansuojamų informacinių sistemų kūrimo ir įdiegimo projektus, itin daug dėmesio skiriama šiomis sistemomis kaupiamos informacijos viešumui. Lygiagrečiai su informacine sistema turi būti sukurtos šiuolaikiškos (estetinės ir vartotojui draugiškos) viešosios prieigos internete. LIMIS nuostatų projekte numatyta, kad sukūrus, įdiegus ir Lietuvos muziejuose adaptavus LIMIS, turėsime prieigą ne tik prie suskaitmenintų ir muziejų centrinėje duomenų bazėje Lietuvos muziejų pateiktų muziejinių vertybių duomenų, tačiau bus sukurtos prieigos ir prie kiekvieno konkretaus muziejaus, kuriame adaptuota LIMIS, elektroninių katalogų.

Tam, kad muziejai tinkamai pasirengtų LIMIS diegimui, adaptavimui muziejuose, eksponatų kompiuterinei apskaitai, muziejinių vertybių elektroninių katalogų kūrimui, LDM savo veiklą pradedančiame filiale formuojamas Metodinis skyrius, kuris, pasibaigus šių metų vasaros atostogų sezonui, Lietuvos muziejininkus, dirbančius ir planuojančius dirbti kultūros paveldo objektų skaitmeninimo srityje, pradės kviešti į darbo grupių užsiėmimus, muziejininkų kvalifikacijos kėlimo seminarus, o lapkričio mėnesį – į Vilniuje numatytą surengti konferenciją, kurioje planuojama aptarti Lietuvos muziejuose sukauptą muziejinių vertybių skaitmeninimo praktiką, problemas, perspektyvas, skaitmeninimo, skaitmeninio turinio kūrimo, pateikimo ir sklaidos virtualioje erdvėje metodologijos ir metodikos klausimus, projekto „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“ įgyvendinimo rezultatus.

Įgyvendinant projektą, nuolat paramos sulaukiama iš Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistų dr. Rūtos Pileckaitės ir Erikos Butvydienės, projekto partnerio – Matematikos ir informatikos instituto. Nuolat konsultuoja ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktoriaus pavaduotoja, Bibliografijos ir knygotyros centro direktorė, viena iš pagrindinių kultūros paveldo skaitmeninimo strategijos 2009–2013 m. autorių, IVBIS projekto vadovė dr. Regina Varnienė, Lietuvos archyvų

departamento prie Lietuvos Respublikos Informacijos ir elektroninių dokumentų skyriaus vedėja dr. Inga Petravičiūtė.

Įgyvendinant projektą, tikimasi visų Lietuvos muziejų, kurie jau dirba ar artimiausiu laiku planuoja dalyvauti muziejinių vertybių skaitmeninimo projektuose, darbuotojų paramos ir supratimo. Praktika rodo, kad Lietuvos muziejai jau seniai nori kaip lygūs su lygiais įsijungti į kultūros paveldo objektų skaitmeninimo procesą. Tai parodė ir 2009 m. birželio mėnesio pradžioje Melnragėje (Klaipėdos miestas) įvykęs Lietuvos muziejų direktorių seminaras „Muziejai: tarp istorinės tradicijos ir šiuolaikiškumo“, kuriame LDM filialo Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centro vedėja Danutė Mukienė perskaitė pranešimą „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“. Klausimų iš muziejinių vertybių skaitmeninimo srities buvo tiek, kad pranešimui skirto laiko, net ir dvigubai jį prailginus, neužteko.

Naujai įkurtame LDM filiale Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centre veikia 4 skyriai: Informacinių technologijų ir LIMIS centras (vedėjas dr. Donatas Saulevičius); Metodinis skyrius (vedėja Dalia Sirgedaitė); Skaitmeninimo skyrius (vedėja Skirmantė Kvietkauskienė) ir Informacijos, leidybos ir ryšių skyrius (vedėja Irena Endrijaitienė). Pastarasis skyrius, be kitų su filialo veikla susijusių darbų, toliau rūpinsis portalo „Lietuvos muziejai“ www.muziejai.lt, Lietuvos muziejų asociacijos svetainės www.museums.lt administravimu, plėtra, konsultuos muziejus skaitmeninės ir elektroninės leidybos elektroninių katalogų viešųjų prieigų kūrimo klausimais.

Iki metų pabaigos planuojama sukurti ir internete paskelbti naują skaitmeninį leidinį, kuriame bus publikuojama Lietuvos muziejininkams aktualiausia informacija muziejinių vertybių skaitmeninimo klausimais, pristatoma Lietuvos ir užsienio šalių muziejų patirtis šioje srityje.

Keletas metų, kuriuos Lietuvos muziejai prarado, laukdami, kol jiems bus sukurta tinkama Lietuvoje naudoti ir su užsienio kultūros paveldo įstaigų informacinėmis sistemomis be didesnių problemų galinti sąveikauti informacinė sistema, yra palikę nemažai nuosėdų ir Lietuvos muziejus Europoje skaitmeninimo srityje stumtelėjo į atsiliekančiųjų gretas. Dėl to šandien Lietuvos muziejams, kurie turi dideles potencines galimybes gerai dirbti ir skaitmeninimo srityje, būtina susitelkti, dirbti organizuotai, apgalvotai, perimant ir savo veikloje pritaikant užsienio šalies muziejuose ir kitose Lietuvos atminties institucijose sukauptą gerąją patirtį.

Skaitmeninimas – laiko padiktuotas iššūkis Lietuvos muziejininkams ir mums jį privalu priimti. Tikimės, kad šį kartą Lietuvos muziejus lydės sėkmė. Kad ji mus aplankytų, būtina dirbti visiems išvien, atsikratyti daugelį metų muziejus kausčiusio uždarumo ir nusiteikti rimtam, didelių materialinių, intelektualinių, fizinių resursų pareikalaušančiam darbui. ■

Danutės Mukienės nuotr.